

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ:

Πώς έζησε την 28η Οκτωβρίου 1940

Ο Γ. Σεφέρης, το 1940, υπηρετούσε στο υπουργείο εξωτερικών και υπήρξε αυτόπτης και αυτόπτης μάρτυρας ιστορικών γεγονότων. Οι εμπειρίες του απ' εκείνες τις ημέρες καταγράφονται στον γ' τόμο των απομνημονευμάτων του.

Δευτέρα 28. Κοιμήθηκα δύο το πρωί, διαβάζοντας Μακρυγιάννη. Στις τρεις και μισή μια φωνή μέσα από το τηλέφωνο με ξύπνησε: «έχουμε πόλεμο». Τίποτε άλλο, ο κόσμος είχε αλλάξει. Η αυγή, που λίγο αργότερα είδα να χαράζει πίσω από τον Υμηττό, ήταν άλλη αυγή: άγνωστη. Περιμένει ακόμη εκεί που την άφησα. Δεν ξέρω πόσο θα περιμένει, αλλά ξέρω πως θα φέρει το μεγάλο μεσημέρι. Ντύθηκα κι έφυγα αμέσως.

Στο Υπουργείο Τύπου δυο-τρεις υπάλληλοι. Ο Γκράτσι είχε δει τον Μεταξά στις τρεις. Του έδωσε μια νότα και του είπε πως στις 6 τα ιταλικά στρατεύματα θα προχωρήσουν. Ο πρόεδρος του αποκριθήκε πως αυτό ισοδυναμεί με κήρυξη πολέμου, και όταν έφυγε κάλεσε τον πρόεδρο της Αγγλίας. Αμέσως μετά τον Νικολούδη στο Υπουργείο Εξωτερικών. Ο πρόεδρος ήταν μέσα με τον πρόεδρο της Τουρκίας.

Στο γραφείο του Μαυρουδή, ο Μελάς έγραφε σπασμωδικά ένα τηλεγράφημα. Ο Μαυρουδής μέσα στο παλτό του σαν ένα μικρό σακούλι. Διάβασα τη νότα του Γκράτσι. Ο Γάφος κι ο Παπαδάκης τηλεφωνούσαν. Καθώς ετοιμάζα το τηλεγράφημα του Αθηναϊκού πρακτορείου, μπήκε ο Τούρκος πρόεδρος για να ιδεί τη νότα και σε λίγο ο πρόεδρος με όψη πολύ ζωντανή.

Έπειτα άρχισαν να φτάνουν οι υπουργοί, χλωμοί περισσότερο ή λιγότερο, καθένας κατά την κράση του. Το υπουργικό συμβούλιο κράτησε λίγο. Ο Μεταξάς πήγε αμέσως στο γραφείο του κι έγραψε το διάγγελμα στο λαό. Το πήραμε και γυρίσαμε στο υπουργείο τύπου. Μέσα από τα τζάμια του αυτοκινήτου, η αυγή μ' ένα παραξένο μυστήριο χυμένο στο πρόσωπό της.

Έγραφα μαζί με το Νικολούδη το διάγγελμα του βασιλιά. Καμιά δακτυλογράφος ακόμη. Πήγα σπίτι μια στιγμή και το χτύπησα στη γραφομηχανή μου. Η Μαρώ μου είχε ετοιμάσει καφέ. Γύρισα στο Υπουργείο καθώς σφύριζαν οι σειρήνες. Στη γωνία Κυδαθηναίων μια φτωχή γυναίκα με μια υστερική σύσπασση στο πρόσωπο. Τώρα όλοι μαζεμένοι στα υπόγεια της «Μεγάλης Βρετανίας».

Ο βασιλιάς με ύφος νέου αξιωματικού. Υπόγραψε το διάγγελμά του και φύγαμε. Τηλεφώνησα στο τηλεγραφείο να σταματήσουν τα τηλεγραφήματα και των Γερμανών ανταποκριτών. Οι υπάλληλοι εκεί είναι ακόμη ουδέτεροι. Δεν μπορούν να πιστέψουν τη φωνή μου: -Είστε βέβαιοι; και των Γερμανών; -Και των Γερμανών είπα. -Τι δικαιολογία να δώσουμε; Δεν έχω καιρό για συζητήσεις: -Πέστε τους πως τώρα είναι χαλασμένα τα σύρματα με το Βερολίνο, κι αν φωνάζουν πολύ στείλτε τους σ' εμένα. Πήρα και έδωσα το πρώτο πολεμικό ανακοινωθέν μας και κατέβηκα στους δρόμους για να ιδώ τα πρόσωπα. Το πλήθος έσπαζε τα τζάμια των γραφείων της «Αλα Λιτόρια».

Γιώργος Σεφέρης Μέρες Γ' 16 Απριλίου 1934 - 14 Δεκέμβρη 194, εκδ. ΙΚΑΡΟΣ

28η Οκτωβρίου 1940: Η μεγάλη μέρα των Ελλήνων

28 Οκτωβρίου 1940: Μια ιστορική εθνική επέτειος που, κάθε χρόνο, γιορτάζεται με κάθε επισημότητα, σε κάθε γωνιά της Ελλάδας.

Ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος είχε αρχίσει από το 1939, με τη γερμανική εισβολή στην Πολωνία. Στις 10 Ιουνίου η Ιταλία εισέρχεται στον πόλεμο και τον Αύγουστο του 1940, θα προκαλέσει τη χώρα μας με τον τορπιλισμό στην Τήνο του ευδρόμου «Ελλη», ανήμερα της μεγάλης γιορτής της Παναγίας.

Είναι ο προάγγελος της ιταλικής επίθεσης στην Ελλάδα, που προετοιμάζεται με κάθε μυστικότητα, πριν αυτή εκδηλωθεί στις 28 Οκτωβρίου του 1940.

Η χώρα μας, χωρίς να διαθέτει τα τεράστια πολεμικά μέσα των εισβολέων Ιταλών και με μόνα όπλα της την ψυχή

και τη γενναϊότητα του λαού της είτε ΟΧΙ στο ιταμό τελεσίγραφο του Ιταλού δικτάτορα Μουσολίνι, καταφέροντας, στο μέτωπο της Αλβανίας, κείριο κύτπημα στις ιμπεριαλιστικές του φιλοδοξίες, σε σημείο ταπείνωσης, γεγονός που ανάγκασε τον επίσης δικτάτορα της Γερμανίας, τον Χίτλερ, να ανασυντάξει τα πολεμικά του πλάνα και να προστρέξει σε βοήθεια του φανατικού συμμάχου του.

Η Ελλάδα, αφού αντιστάθηκε ηρωικά στις σιδηρόφρακτες στρατιές του Χίτλερ, υπέκυψε στις κατά πολύ ανώτερες στρατιωτικές του δυνάμεις και αναπόφευκτα υπέστη στις 24 Απριλίου 1941, την τριπλή κατοχή από τις συνασπισμένες δυνάμεις της Γερμανίας, της Ιταλίας και της Βουλγαρίας.

Κι από την σκληρή αυτή κατοχή ξεπήδησε η εποποιία της

Η ιστορία της ιαχής «Αέρα»

Λίγες λέξεις της Νεοελληνικής γλώσσας κρύβουν τη μαγεία της ιαχής αέρα! Μεγάλωσαν και μεγαλώνουν ελληνόπουλα που συγκινήθηκαν, δάκρυσαν, θαύμαζαν τον ηρωισμό των παλμαριών στα ελληνοαλβανικά σύνορα, το 1940. Ο παλμός αυτής της συγκίνησης δονούσε στην ιαχή αέρα και σε ό,τι αυτή αντιπροσώπευε στη μεταπολεμική Ελλάδα. Καμιά λέξη δε συγκέντρωνε την ορμή και το δυναμισμό της νιότης, όσο η ιαχή αέρας.

Ελάχιστοι, όμως, γνωρίζουν ότι πρωτοακούστηκε στο Ηράκλειο της Κρήτης 30 χρόνια πριν από το έπος του '40. Συγκεκριμένα, πρωτοχρησιμοποιήθηκε το 1908 από το 2ο τάγμα της Κρητικής πολιτοφυλακής του πρώτου τακτικού στρατού της Κρήτης, που τελούσε υπό την προστασία του ευρωπαϊκού στρατού. Χρησιμοποιήθηκε σε εκπαιδευτική πορεία, από κάποιον στρατιώτη, κατά τη διάρκεια ανεμοστρόβιλου και το επανέλαβαν, χάριν ευθυμίας, οι υπόλοιποι. Από τότε, το επαναλάμβαναν συχνά, κάθε φορά που διαλυόταν ή συντασσόταν το Τάγμα (αρχικά, ήταν, δηλαδή, μία ζητωκραυγή, ένα "πείραγμα", και όχι πολεμική ιαχή). Στη διάρκεια των Βαλκανικών πολέμων (1912, 1913, Ήπειρο και Μακεδονία) η ιαχή διαδόθηκε από τους Κρήτες σε ολόκληρο το ελληνικό στρατεύμα.

Στην αρχή, όμως, η καινοτομία αντιμετωπίστηκε με δυσπιστία, γιατί ο τακτικός στρατός χρησιμοποιούσε τις αρχαίες ιαχές: αλαλά ή αλαλαί ή ελελεύ ή το εξευρωπαϊσμένο: χιπ, χιπ, ουρρά (hip, hip, hurrah), άλλωστε οι περισσότεροι αξιωματικοί του στρατού μας είχαν εκπαιδευτεί στα στρατόπεδα της Γερμανίας, Γαλλίας, Αγγλίας.

Η αρχαία ιαχή αλαλά προήλθε από

τη μυθική κόρη του Πολέμου, την Αλαλά (Πίνδαρος, απ. 225: Κλυθ' Αλαλά Πολέμου θυγατέρα). Απ' εδώ προήλθαν οι λέξεις αλαλαγή, αλάλαγμα (Κ. Παλαμάς, Ασπλ. Ζωή: της νίκης σου το αλάλαγμα...) και το ρ. αλαλάζω (Ψαλμ. 99, αλαλάξατε τω Κυρίω..., ή Κ.Δ. Κορινθ. 1,13,1: ...γέγονα χαλκός ηχών ή κύμβαλον αλαλάζω).

Η πολεμική ιαχή «αέρα» επισημοποιήθηκε κατά τον ελληνοϊταλικό πόλεμο και γι' αυτό συνέβαλαν, άθελα τους, οι Ιταλοί. Ο Ιταλικός φασιστικός στρατός χρησιμοποιούσε την ιαχή: «eja (προφ.: εγια), eja, eja, alala». Ήταν μία ιαχή που είχε καθιερώσει ο ποιητής Gabriele d'Annunzio (1863 - 1938) στη διάρκεια του πρώτου παγκοσμίου πολέμου (Αύγουστος του 1917). Ο ίδιος, ο ποιητής, αναφέρει ότι την επέβαλε στους αεροπόρους του (ήταν διοικητής αεροπορικού σμήνους) λέγοντας: «είναι καιρός να καταργήσουμε αυτό τον βαρβαρικό ήχο (εννοούσε το: Hip! Hip! Hip! hurrah) και στη θέση του θα βάλουμε το alala με το οποίο ο Αχιλλέας παρακινούσε τα άλογα του και το Λατινικό επιφώνημα eja».

Εικοσιτρία χρόνια αργότερα οι Ιταλοί εισβολείς θα χρησιμοποιήσουν στα βουνά της Πίνδου την ιαχή eja! eja! alala (ειρωνεία: να ήξεραν, άραγε, οι αγράμματοι Ιταλοί στρατιώτες ότι χρησιμοποιούσαν μία αρχαία ελληνική ιαχή για να σκοτώσουν τους σύγχρονους Έλληνες). Πάντως, η ηχητική ομοιότητα με την επανάληψη των φωνηέντων -α- και -ε- (στη λ.eja: προφ. εγια) έφερε στο μυαλό των Ελλήνων την Κρητική ζητωκραυγή αέρα και ανταπέδωσαν καθιερώνοντας την λ. αέρα, ως την πιο ηρωική ολόκληρης της ελληνικής ιστο-

ρίας. Η ιαχή αέρα έχει τον ίδιο αριθμό συλλαβών με το αλαλά (δεν αλλάζει ο ρυθμός) και περιλαμβάνει το -α- και το -ε-, που προφέρονται εύκολα, όταν τρέχουν οι στρατιώτες (περιλαμβάνονται, άλλωστε, και στο αλαλά και στο ελελεύ, αλλά και στο eja)

Ας δούμε, όμως, και τη μη ηρωική πλευρά της ιαχής

- Φαντάζομαι το δρόμο του γυρισμού: τα ηρωικά παλληκάρια να επιστρέφουν έχοντας παραδώσει τα όπλα σε αυτούς που μέχρι χθες νικούσαν, να περπατούν με το κεφάλι κατεβασμένο στην άκρη του δρόμου και να τους κοροϊδεύουν οι θρασύδειλοι Ιταλοί επαναλαμβάνοντας ειρωνικά την ιαχή αέρα (πραγματικό περιστατικό).

- Οι Έλληνες συνεργάτες των Γερμανών (τα αλεξίπινα Τάγματα Ασφαλείας) χρησιμοποιούσαν την ιαχή αέρα, όταν έκαναν έφοδο για να συλλάβουν Έλληνες πατριώτες και να τους παραδώσουν στους Γερμανούς κατακτητές.

- Στο Γράμμο και ο τακτικός και ο δημοκρατικός στρατός φώναζαν αέρα, όταν εξαπέλναν επίθεση κατά των αδελφών. Αέρα σε ποιόν, βρε παλληκάρια; Ποιος είναι ο εχθρός; Γιατί να φύγει; Που να πάει; Μέσα σε λίγα χρόνια φθίνυναν οι άνθρωποι και οι λέξεις

Πάντως, προτιμώ να κρατήσω τη συγκίνηση που μου έδινε στα πρώτα μαθητικά χρόνια η ιαχή αέρα και να μη σκέφτομαι την ξεδιάντροπη χρήση της στην Κατοχή και τον Εμφύλιο. Είναι πληγή από φρικτό μαχαίρι (Καβάφης) να θυμάμαι τη χαρά και τη ντροπή συνάμα.

Αρθρο από τα 24γράμματα